

ES LIFE Programas projekts
"Natura 2000 aizsargājamo teritoriju
pārvaldības un apsaimniekošanas
optimizācija"

(LIFE19 IPE/LV/000010 LIFE-IP LatViaNature)

Valsts reģionālās
attīstības aģentūra

Brīvprātīgā pieeja bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā

Ģirts Baranovskis

Dabas aizsardzības pārvalde, LIFE IP LatViaNature projekta Kompensāciju nodaļas vadītājs
31.01.2024., Latvijas Republikas Saeima
Konference "Bioloģiskā daudzveidība – cilvēces nākotnei"

Daba un zemes īpašnieki

- ▼ Dabas vērtības sastopamas gan valsts, gan privātajās zemēs
- ▼ Aptuveni puse no meža zemēm pieder privātpersonām (>100 000 īpašnieku)
- ▼ Lielākā daļa bioloģiski vērtīgo zālāju pieder privātpersonām
- ▼ > 50 000 lauku saimniecības
- ▼ **Privāto zemju īpašniekiem ir būtiska**

Zemes īpašnieku iesaistes pieejas

- ▼ Tradicionālā (regulatīvā) pieeja:
 - valsts tiesību aktos nosaka pienākumus, ierobežojumus
 - vispārīgās prasības zemes izmantošanā (saistošas ikvienam)
 - īpaši aizsargājamu dabas teritoriju (ĪADT) veidošana
 - sugu aizsardzības prasības u.c.
- ▼ Brīvprātīgā (līgumiskā) pieeja:
 - valsts (cita institūcija) nosaka kritērijus dalībai dabas aizsardzības programmā
 - lēmums par dalību programmā ir zemes īpašnieka ziņā (iniciatīva iesaistīties parasti nāk no īpašnieka)
- ▼ Pieeju kombinēšana – **abas pieejas tiek kombinētas (brīvprātīgā pieeja kā papildinājums regulatīvajai pieejai)**

Priekšrocības un trūkumi

Valsts

TRADICIONĀLĀ PIEEJA

- valsts nosaka ierobežojumus
- balstīta normatīvajos aktos
- universāli piemērojama
- vieglāk administrējama
- vājāka motivācija sasniegt mērķi
- vājāka uzticība un sadarbība
- augsts konfliktu risks
- pastāvīgāka (ilglaicīgāka)
- kompensācija

Indivīds

BRĪVPRĀTĪGĀ PIEEJA

- persona brīvprātīgi uzņemas saistības
- balstīta līgumiskās attiecībās
- ierobežoti piemērojama
- sarežģītāk administrējama
- augstāka motivācija sasniegt mērķi
- augstāka uzticība un sadarbība
- zems konfliktu risks
- dinamiskāka
- finansiāls un konsultatīvs atbalsts

Valsts

Indivīds

▼ Meža īpašnieku aptauja (2022; n=599)

https://latvianature.daba.gov.lv/wp-content/uploads/2022/11/A.6.2_2022_mezi_aptaujas-rezultati.pdf

▼ Zālāju īpašnieku aptauja (2022; n=442)

https://latvianature.daba.gov.lv/wp-content/uploads/2022/11/A6_2_2022_zalaji_aptaujas-rezultati.pdf

▼ Sabiedrības viedoklis par dabas aizsardzību Latvijā (2021; n=1064)

https://latvianature.daba.gov.lv/wp-content/uploads/2022/09/Zinojums_A6_3_31_07_2022-_Noslegums.pdf

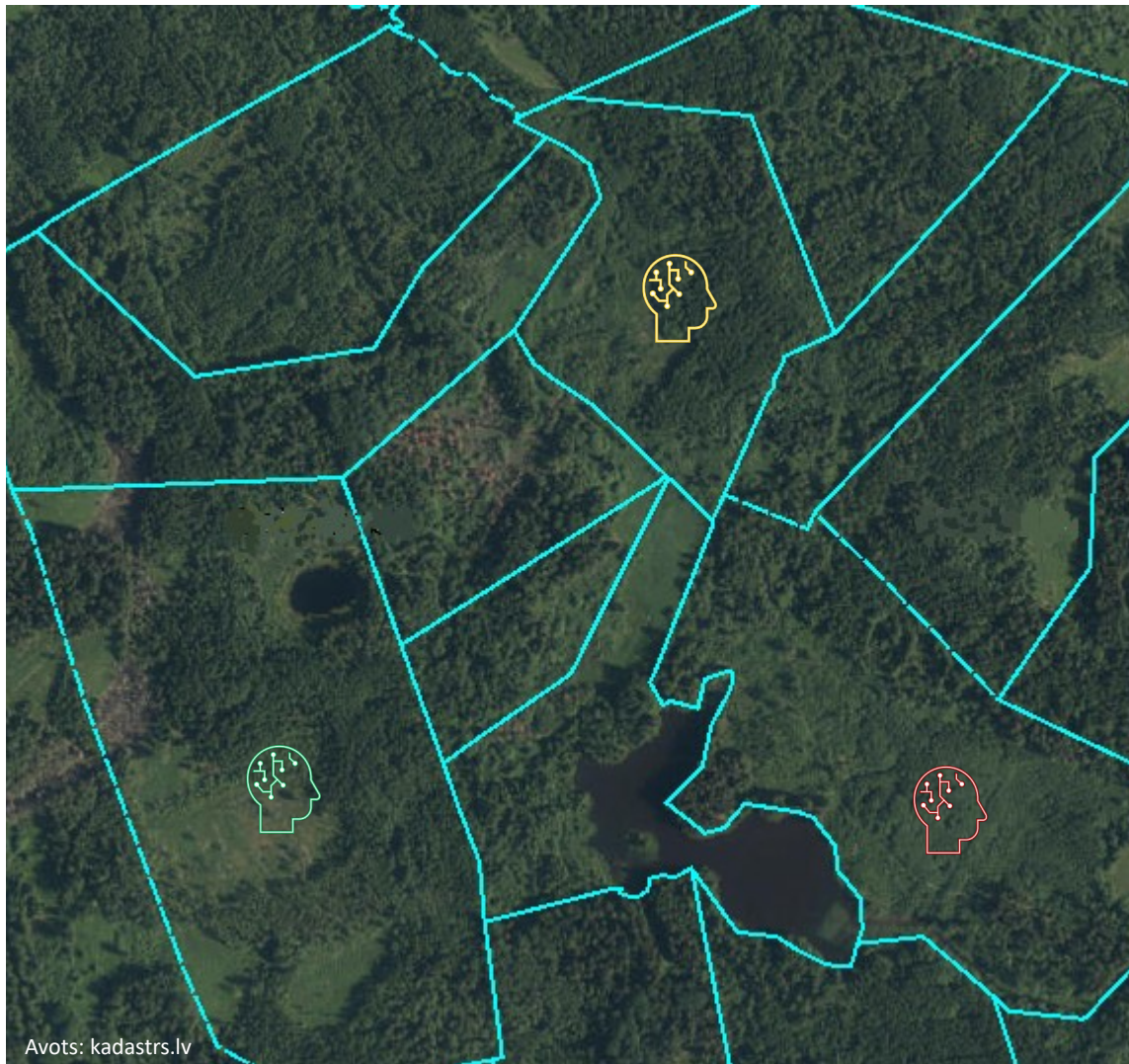
▼ Baranovskis, Ģ., Nikodemus, O., Elferts, D., Brūmelis, G., Līviņa, A., Mežgaile, A. 2025. Biodiversity conservation in private forests: Preferences of Latvian forest owners in the context of involuntary conservation. *Forest Policy and Economics* 170, 103369.

<https://doi.org/10.1016/j.forpol.2024.103369>

- ❖ Zemes īpašniekiem atšķiras attieksme pret dabas vērtību saglabāšanu
- ❖ 80% meža īpašnieku neapmierināti ar esošo kompensāciju apmēru
- ❖ Būtisks pieprasījums pēc konsultatīvā atbalsta (apsekojums dabā)
- ❖ Tiesības pašam lemt par savu īpašumu (ne visu izšķir nauda)
- ❖ Dažādu faktoru ietekme (meža platība, dzimums, izglītība, nodarbošanās, ienākumu avots, personiski motīvi)
- ❖ **20-25% ļoti pozitīva attieksme un vēlme līdzdarboties dabas vērtību saglabāšanā**

Cilvēciskā faktora nozīme

Avots: kadastrs.lv

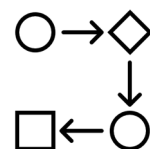

Vides faktori

Personas faktori:

- materiālās vajadzības (līdzekļi, koksne, u.c.)
- demogrāfiskie faktori (izglītība, nodarbošanās, dzīvesvieta u.c.)
- vides apziņa, attieksme pret dabas vērtībām
- motivācija saglabāt dabas vērtības

Citi faktori

Brīvprātīgās pieejas nepieciešamības pamatojums

- ▼ Motivēts zemes īpašnieks sniedz lielāku pienesumu nekā īpašnieks, kas piedalās piespiedu kārtā
- ▼ Dabas aizsardzības mērķu sasniegšanu būtiski ietekmē arī faktori, kas nav tieši saistīti ar dabu
- ▼ Jo vairāk aizsargā ar brīvprātīgo pieeju, jo mazāk jāizmanto regulatīvā pieeja (mazāk konfliktu)
- ▼ Brīvprātīgā pieeja nav alternatīva, bet papildinošs elements tradicionālajai (regulatīvajai) pieejai

Brīvprātīgās pieejas testēšana

2 pilotprogramma S

ZIEDU PĻAVAS

Pilotprogramma bioloģiski daudzveidīgu zālāju veidošanai

Piesaki savu pļavu
līdz 24.oktobrim!

Piesaki
savu zālāju!

Mežs – trauša un sarežģīta dabas ekosistēma, mājvieta miljoniem dzīvu organismu. Meža nākotne atkarīga no tā, cik tālredzīgi domājošs, prasmīgs un dabas vērtību saudzēšanā ieinteresēts ir meža saimnieks.

DZĪVAIS MEŽS

Atbalsta programma dabas daudzveidības saglabāšanai privātajos mežos

- ✓ Konsultatīvs un finansiāls atbalsts mežu īpašniekiem, kuri apņemas brīvprātīgi saglabāt vai veidot biotopus un īstenot dabai draudzīgu mežsaimniecību:
 - privātajos mežos, kas atrodas ārpus *Natura 2000* teritorijām vai mikroliegumiem
 - maksimālā atbalsttiesīgā platība – 15 ha
- ✓ Paredzētais atbalsts:
 - sertificēta meža biotopu eksperta konsultācijas
 - ikgadējs vai vienreizējs atbalsta maksājums
- ✓ Prioritāte mežiem ar lielāku dabas daudzveidību vai potenciālu
- ✓ Programmas norise – 4 gadi (2023.-2026.)

Aicinām privāto mežu īpašniekus piedalīties programmā!

✓ Piedalīties var vienā vai vairākās apakšprogrammās:

Biotopu saglabāšana

Var pieteikt:

- ES nozīmes meža biotopus ar minimālo platību 0,1 ha.
- Dabisko traucējumu skartus mežus (ugunsgrēks, vējgāzes).

Biotopu veidošana

Var pieteikt:

- Mežaudzes, kuru valdošās sugas vidējais caurmērs sasniedzis 25 cm.

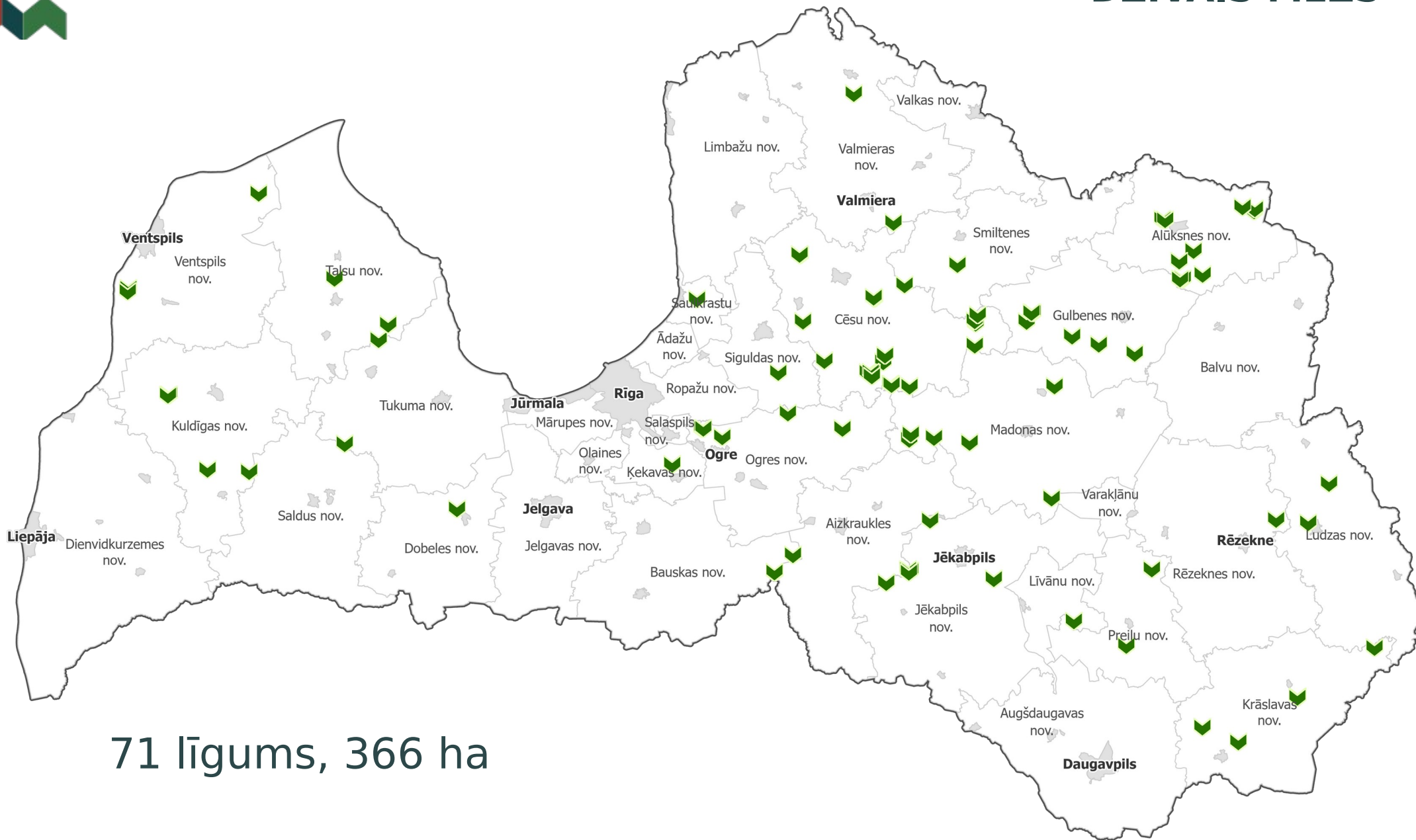
Dabai draudzīga mežsaimniecība

Var pieteikt:

- Mežaudzes, kuru valdošās sugas vidējais caurmērs sasniedzis 25 cm.
- Minimālā platība – 1 ha.

Pamatprincipi pilotprogrammās

- ✓ Zemes īpašnieku brīvprātīga iesaiste
- ✓ Līgumiska pieeja (2023-2026)
- ✓ Uz rezultātu orientēta pieeja
- ✓ Konsultatīvs un finansiāls atbalsts
- ✓ Zemes īpašnieku iesaiste rezultātu novērtēšanā
- ✓ Pilotprogrammas specifiskie mērķi (pētījuma raksturs, vides, ekonomiskie un administratīvie faktori)
- ✓ Citu valstu labā prakse
- ✓ Zemes īpašnieku viedokļa uzklaušāšana
- ✓ Apmācības
- ✓ LIFE-IP LatViaNature kopdarbs: DAP + LLKC + VARAM + ViA + PDF+ LU+LBTU

71 līgums, 366 ha

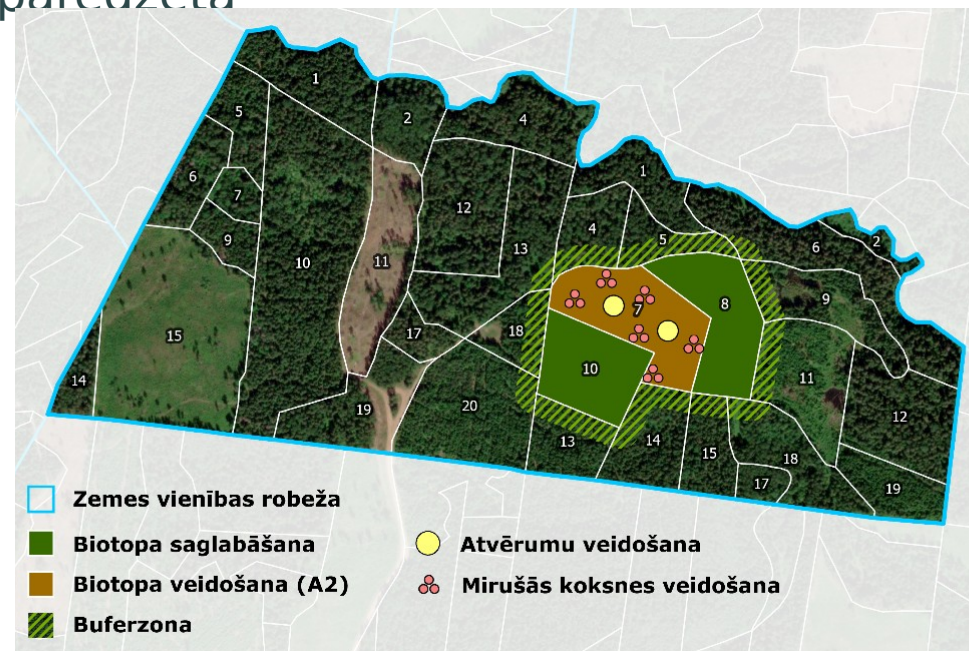
Biotopu saglabāšana (A1)

- ❖ Neiejaukšanās
- ❖ Buferzonas saglabāšana ap biotopu poligoniem (pieļaujama izlases cirte)
- ❖ Koksnes ieguve biotopu platībās nav paredzēta (izņemot bioloģiskās kvalitātes uzlabošanai)

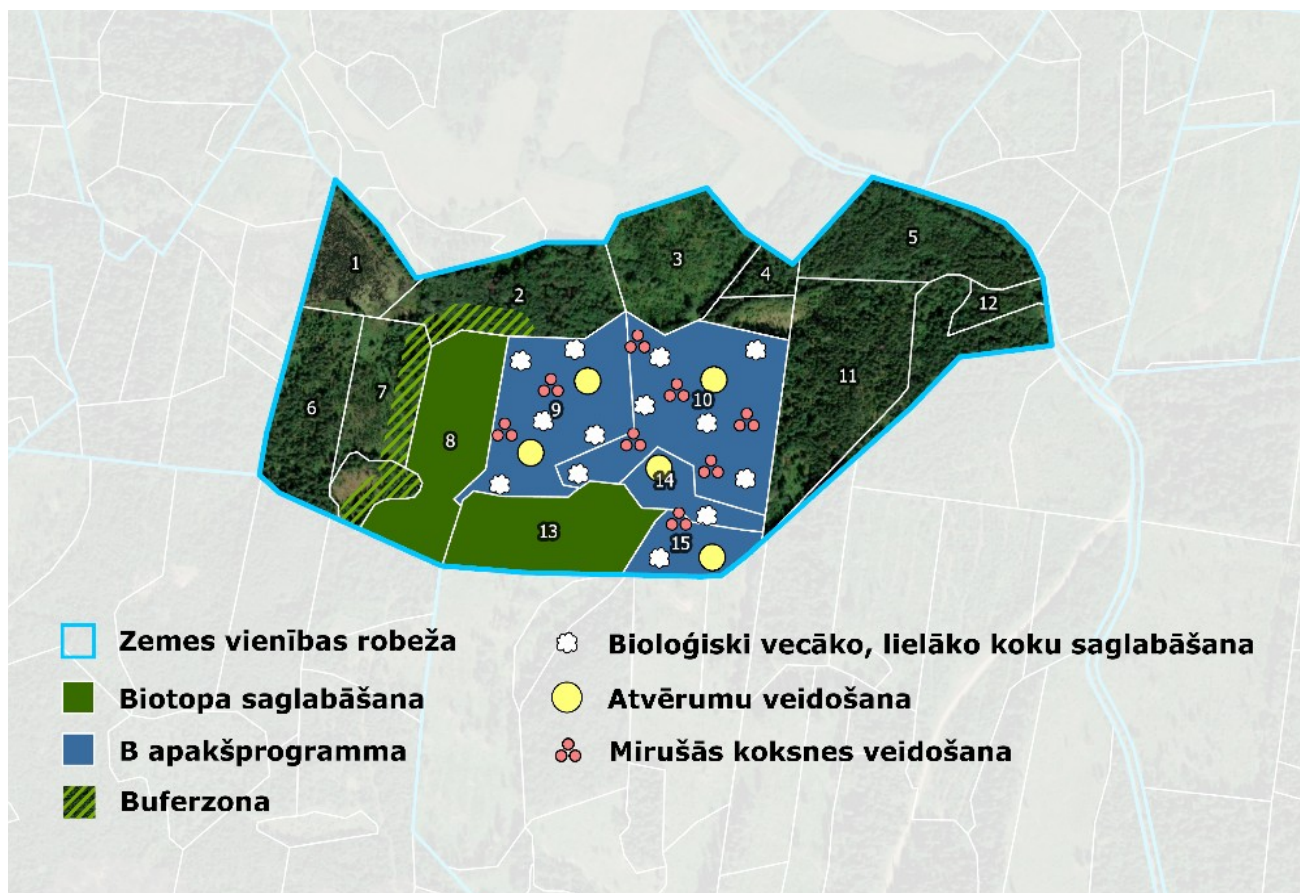

Biotopu veidošana (A2)

- ❖ Dažāda vecuma kokaudzes struktūras veidošana
- ❖ Mirušās koksnes saglabāšana, veidošana
- ❖ Buferzonas saglabāšana
- ❖ Koksnes ieguve saimnieciskos nolūkos nav paredzēta

Dabai draudzīga mežsaimniecība (B)

- ▼
 Bioloģiski vecāko un lielāko koku saglabāšana (20 koki/ha)
- ▼
 Mirušās koksnes saglabāšana, veidošana
- ▼
 Nelielus dabiskos traucējumus atdarinošas izlases cirtes
- ▼
 Dažāda vecuma kokaudzes struktūras veidošana
- ▼
 Sezonāli mežsaimniecības ierobežojumi
- ▼
 Paredzēta koksnes ieguve saimnieciskos nolūkos

Biotopu saglabāšana (A1) un Biotopu veidošana (A2)

Bonitāte	Atbalsta maksājums euro/ha gadā						
	Ia	I	II	III	IV	V	VI
Apse	138	116	93	43	1	0	0
Baltalksnis	104	89	65	33	11	0	0
Bērzs	221	164	130	92	33	12	0
Egle	359	326	279	203	136	31	21
Melnalksnis	145	96	76	54	37	16	0
Ozols	631	536	516	480	0	0	0
Priede	398	363	308	224	175	114	102

- Atbalsta apmērs (euro/ha gadā) tiek noteikts proporcionāli koku sugu īpatsvaram MVR mežaudzes formulā.

Piemērs: MVR mežaudzes formula: 4B95 3A3E80. I bonitāte.

Aprēķins: $0,4 \times 164 = 65,60$ (bērzs)

$0,3 \times 116 = 34,80$ (apse)

$0,3 \times 326 = 97,80$ (egle)

Atbalsta likme = $65,60 + 34,80 + 97,80 = 198,20$ euro/ha

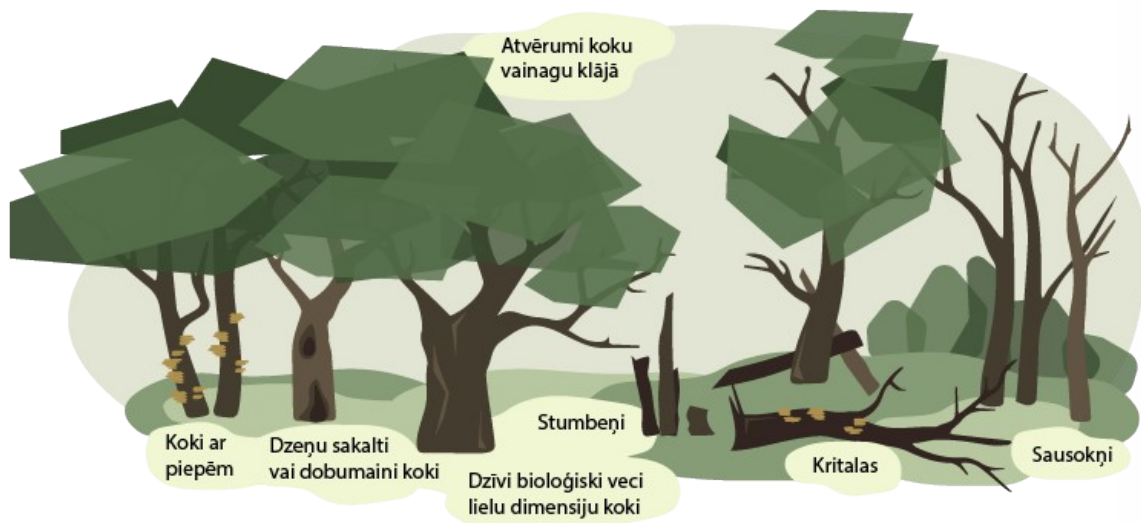
- ▼ Likmju aprēķins – Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte
- ▼ Aprēķina pieeja – neiegūto ienākumu kompensēšana
- ▼ Individualizēta pieeja – aprēķinu ietekmē koku sugu sastāvs un bonitāte

Vairāk par «Dzīvais mežs»:

<https://latvianature.daba.gov.lv/dzivais-mezs/>

Meža struktūras elementu uzskaitē

- Meža īpašnieki novērtē meža struktūras elementus savos mežos un iesniedz atskaites
- Eksperta apsekojumi

Meža kvartāls, nogabals, platība	1.kv. 23.nog.; 1,46 ha
Meža tips, audzes 1.un 2. stāva formula	Vēris (Vr), 5E1P109 3A1B99
Iepriekšējā gadā veiktie biotopa veidošanas pasākumi (piemēram, gredzenoto koku skaits):	

Meža struktūras elementi	Punktējums	Skaits		Struktūras elementa kvalitātes klases / atbilstošais elementu skaits klasē					
		Poligonā	Uz ha	Zema	Vidēja	Laba	Izcila		
				1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti		
Dzīvi bioloģiski veci lielu dimensiju koki (d≥70 cm)	☐☐	8	5	1 - 5	6 - 10	11 - 15	15 <	1	
Stumbeņi (d≥25 cm)	☐☐	13	2	1 - 2	3 - 5	6 - 10	10 <	1	
Sausokņi (d≥25 cm)	☒☐☐	15	11	1 - 5	6 - 10	11 - 15	15 <	3	
Kritālas (d≥25 cm)	☒☐☐	15	11	1 - 10	11 - 30	31 - 40	40 <	2	
Mazi atvērumi	☐☐	5	3	1	2 - 3	4 - 5	5 <	2	
Lieli atvērumi		—	—	1 vai 4 <	2	3	4	—	
Dzeņu sakalti vai dobumaini koki	☒☐☐	12	8	1 - 5	6 - 10	11 - 15	15 <	2	
Koki ar piepēm	☒☐☐	13	9	1 - 5	6 - 10	11 - 15	15 <	2	
Punktu summa:									
Kopējā punktu summa (kvalitāte zema 1-7; vidēja 8-15; laba 16-23; izcila – 24 ≤.):				13 p.					

Īpaši aizsargājamās, dabisku meža biotopu specifiskās* un indikatorsugas:

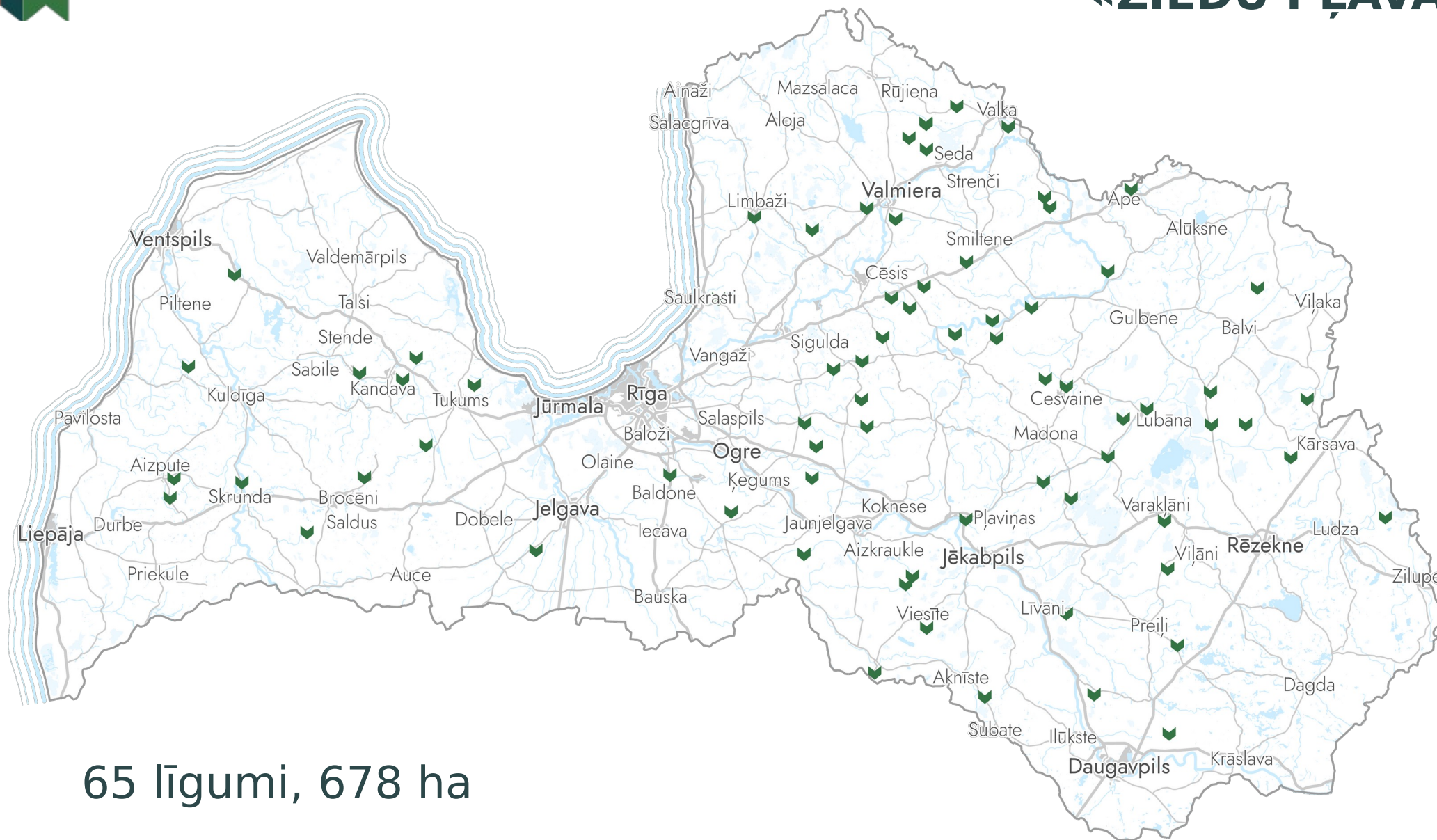
Apdzina

Piezīmes:
 - LIELĀ LIGZDA (NEAPDZĪVOTA) BĒRZĀ
 - EĢĻU CIETPIEPE

Atskaites aizpildīšanas datums: 28.11.2024.

Mācības dabā

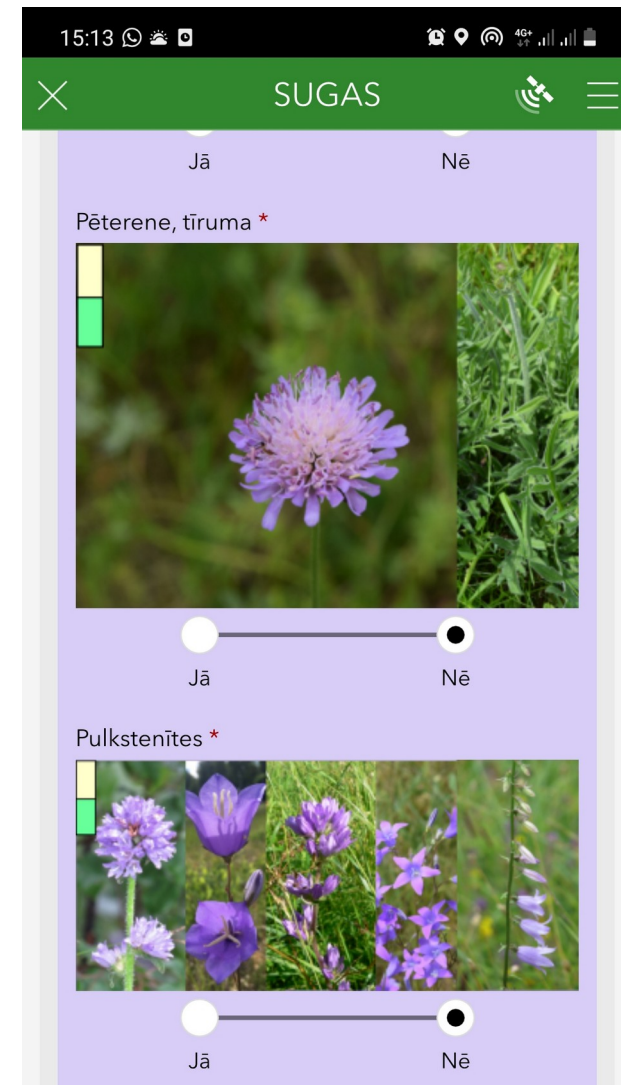
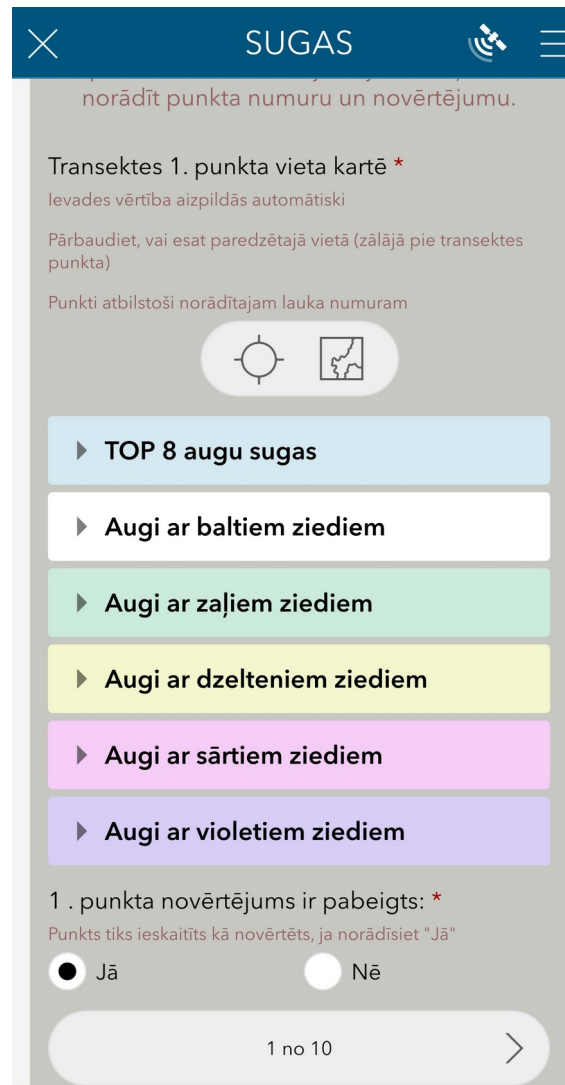
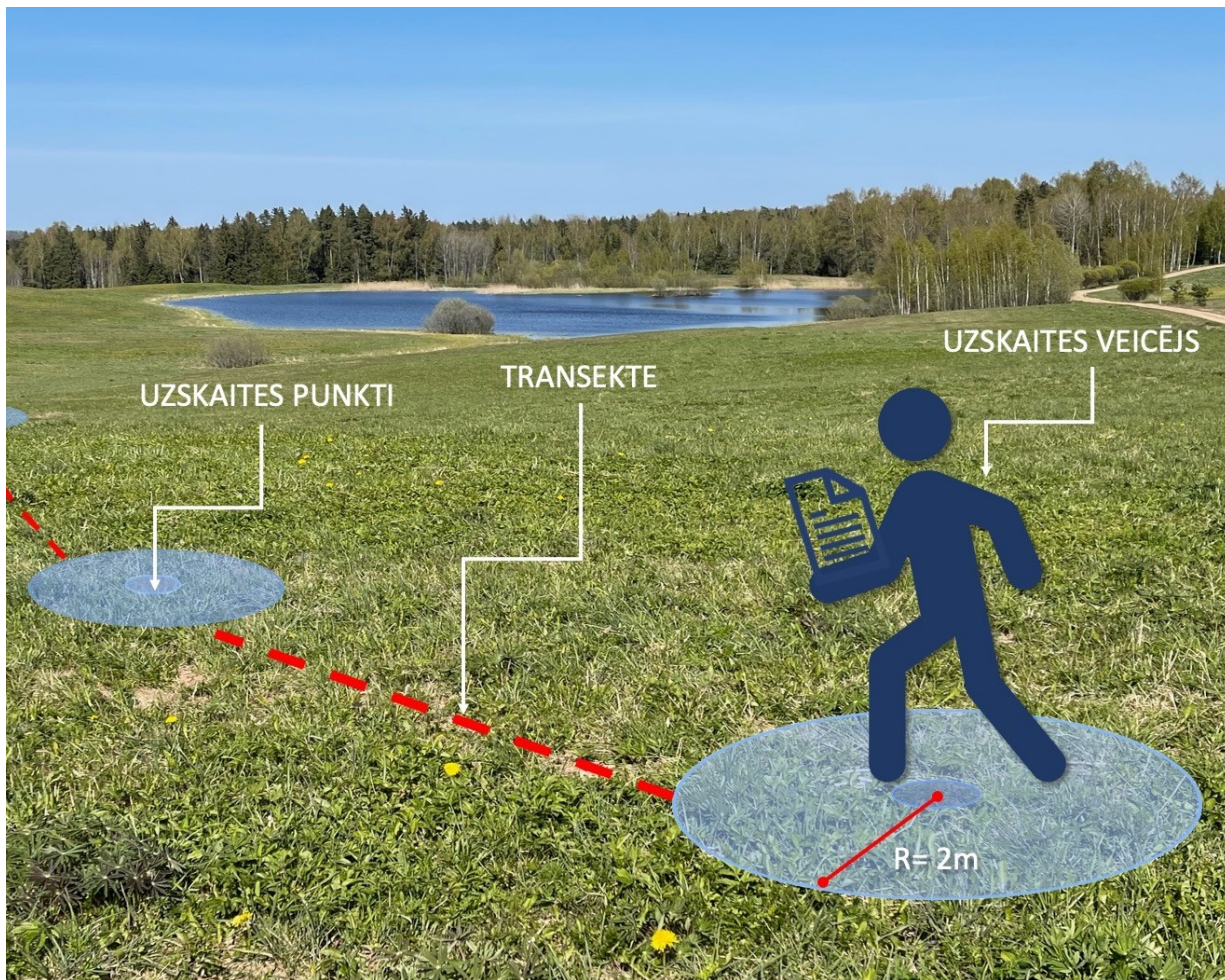
65 līgumi, 678 ha

Par programmu un dalībniekiem

- ✓ 0,6 – 30 ha lieli zālāji
- ✓ Pļavas un ganības
- ✓ Puse rezultāta, puse kombinētajā pieejā (saskaņoti apsaimniekošanas pasākumi - zālāju apsaimniekošanas plāni)
- ✓ Rezultātu nosaka pēc zālāja struktūras (krūmi, kūla, zālāja virsma, ekspansīvās un invazīvās sugas u.c.) un sugu klātbūtnes (50 sugas)
- ✓ Jo labāks rezultāts, jo augstāks maksājums

Līmenis	1. līmenis	2. līmenis	3. līmenis	4. līmenis	5. līmenis
Likme (euro/ha)	87	115	150	179	203

Saimnieka līdzdalība rezultātu novērtēšanā

LIFE Integrētais projekts LatViaNature "Natura2000
aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas
optimizācija" LIFE19 IPE/LV/000010

Augu sugu katalogs Zālāju pilotprogramma "ZIEDU PĻAVAS"

Latvijas Universitāte
Dabas aizsardzības pārvalde
Rīga, 2024

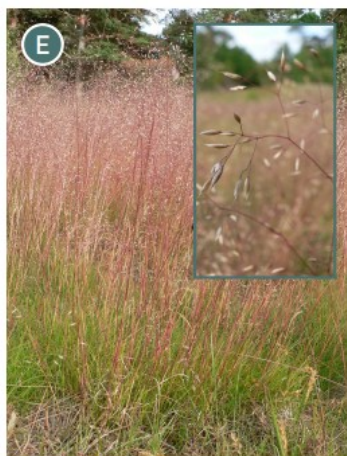
2 EKSPANSĪVĀS GRAUDZĀĻU SUGAS

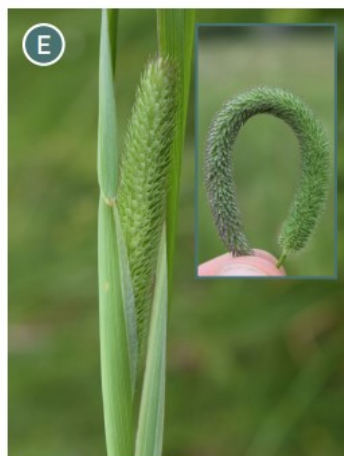
Kamolzāle, parastā
Dactylis glomerata

Īskāje, plūksnainā
Brachypodium pinnatum

Ciņusmilga, liektā

Timotiņš, pļavas

Madara, baltā *Galium album*

6-8 lapas

Madara, dūkstu *Galium uliginosum*

6 lapas ar
dzelonīti

Madara, purva *Galium palustre*

4 lapas

Madara, upmalas *Galium rivale*

8 lapas

Madara, ziemeļu *Galium boreale*

4 lapas

Kopsavilkums

- ❖ Būtiska daļa zemes īpašnieku labprāt iesaistītos bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā (neizmantots potenciāls)
- ❖ Dabas aizsardzības mērķu sasniegšanu ietekmē dažādi faktori (bez vides faktoriem ļoti būtiski arī cilvēciskie faktori)
- ❖ Būtiska nozīme kvalitatīvam un pieejamam konsultatīvajam atbalstam
- ❖ Esošajā dabas aizsardzības sistēmā pakāpeniski jāintegrē brīvprātīgie mehānismi (ES fondu plāns 2028+)
- ❖ Brīvprātīgā pieeja papildina nevis aizstāj tradicionālos mehānismus

ES LIFE Programmas projekts
"Natura 2000 aizsargājamo teritoriju
pārvaldības un apsaimniekošanas
optimizācija"

(LIFE19 IPE/LV/000010 LIFE-IP LatViaNature)

Valsts reģionālās
attīstības aģentūra

Paldies!

